

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 27 hallituksen esityksestä kotikuntalaiksi ja laiksi väestötietolain muuttamisesta

Eduskunta on 7 päivänä syyskuuta 1993 lähettänyt hallintovaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 104.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi eduskunnan 13 päivänä tammikuuta 1992 valiokuntaan lähettämän ed. Karhusen ym. lakialoitteen n:o 110/1991 vp laiksi väestökirjalain 10 §:n muuttamisesta.

Lisäksi valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi myös eduskunnan 7 päivänä kesäkuuta 1991 valiokuntaan lähettämät ed. U. Anttilan ym. toivomusaloitteen n:o 176/1991 vp opiskelijan kotipaikan määräytymisperusteiden muuttamisesta, ed. Mäkelän toivomusaloitteen n:o 224/1991 vp opiskelijan kotipaikan määräytymisperusteiden muuttamisesta, ed. Nybyn ym. toivomusaloitteen n:o 232/1991 vp opiskelijan kotipaikan määräytymisperusteiden muuttamisesta ja ed. Perho-Santalan ym. toivomusaloitteen n:o 234/1991 vp opiskelijan kotipaikan määräytymisperusteiden muuttamisesta sekä eduskunnan 13 päivänä maaliskuuta 1992 valiokuntaan lähettämän ed. Backmanin ym. toivomusaloitteen n:o 43/1992 vp väestökirjalain mukaisen kotipaikan määräytymisen saattamisesta hallitusmuodon mukaiseksi.

Perustuslakivaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta ovat eduskunnan päätöksen mukaisesti antaneet valiokunnalle lausuntonsa. Lausunnot (PeVL 19 ja StVL 9) on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ylijohdaja Pekka Kilpi ja hallitusneuvos Sakari Vanhala sisäasiainministeriöstä, neuvotteleva virkamies Martti Lähteinen ja hallitusneuvos Eija Koivuranta sosiaali- ja terveysministeriöstä, hallitusneuvos Matti Rajakylä ja vanhempi hallitussihteeri Matti Lahtinen opetusministeriöstä, ylijohdaja Hannu Tulkki Väestörekisterikeskuksesta, osastopäällikkö Risto Lumento Kansaneläkelaitoksesta, johtava lakimies Taisto Ahvenainen ja erityisavustaja Leena Piekkola Suomen Kuntaliitosta, osastopäällikkö Varpu Vehmer-

salo Invalidiliitosta, piirihohtaja Matti Huovinen Kehitysvammaliitosta, järjestöpäällikkö Marjatta Tammisto Kehitysvammaisten Tukiliitosta, toiminnanjohtaja Jussi Särkelä Mielenterveyden Keskusliitosta, liittohallituksen ja työvaliokunnan varapuheenjohtaja Alpo Manninen Suomen Mielenterveysseurasta, toimitusjohtaja Marjatta Varanka Vajaakuntoisten työllistämisen edistämistätiöstä, puheenjohtaja Kalle Könkkölä ja lakimies Jari Korpi Kynnys ry:stä, puheenjohtaja Sakari Muuvila ja asiantuntijajäsen Jukka Peltola Laitilan seudun kehitysvammaisten tuki ry:stä, toiminnanjohtaja Leea Markkanen Perhehoitoliitosta, sosiaalipoliittinen sihteeri Taina Härkönen Suomen ylioppilaskuntien liitosta, hallituksen jäsen Arja Naulapää Suomen Tekniikan Opiskelijat ry:stä edustaen Suomen ammatikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijat Skala ry:tä, johtaja Seppo Oinonen Varsinais-Suomen erityishuoltopiirin kuntayhtymästä, talousarviopäällikkö Lauri Manninen Helsingin kaupungista, koulutoimenjohtaja Hannu Arve Salon kaupungista, budjettipäällikkö Seppo Salonen Kotkan kaupungista ja kunnanjohtaja Markku Niskala Karjalohjan kunnasta.

Hallituksen esitys ja eduskunta-aloitteet

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kotikuntalaki sekä muutettavaksi väestötietolakia. Kotikuntalaki korvaisi väestötietolaissa olevat kotipaikan määräytymistä ja siihen liittyvät ilmoitus- ja hallinnollista menettelyä koskevat säännökset.

Henkilön kotikunta määräytyy kotikuntalain nojalla tosiasiallisen asumisen perusteella. Henkilön omalla käsityksellä kotikunnastaan on ratkaiseva merkitys valintatilanteissa. Poikkeukset tosiasiallisen asumisen mukaisesta kotikunnasta ovat vähäiset. Kotikunnasta ei tehdä erillistä hallintopäätöstä, vaan tieto siitä merkitään hen-

kilön antaman ilmoituksen perusteella väestötietojärjestelmään.

Henkilö on velvollinen ilmoittamaan kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan muuttumisesta väestökirjaviranomaisille. Tilapäisestä asuinpaikasta ilmoittaminen on vapaaehtoista. Kansalaisen kannalta ilmoitusmenettelyä kevennetään ja yksinkertaistetaan. Rakennuksen omistajalla tai tämän edustajalla sekä valtion ja kunnan viranomaisella on muuttajan ilmoitusvelvollisuuteen nähden toissijainen velvollisuus antaa tietoja henkilön kotikunnan ja asuinpaikan määräytymistä varten.

Lakialoitteessa n:o 110/1991 vp ehdotetaan, että opiskelijalla olisi mahdollisuus valintansa mukaan saada opiskelupaikkakuntansa kotipaikaoikeus.

Toivomusaloitteessa n:o 176/1991 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimiin väestökirjalain muuttamiseksi siten, että se takaa hallitusmuodon tarkoittaman vapaan kotipaikaoikeuden myös opiskelijoille.

Toivomusaloitteessa n:o 224/1991 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimiin opiskelijoiden kotipaikkaa koskevien väestökirjalain säännösten muuttamiseksi siten, että ne vastaavat hallitusmuodon takaamaa vapaata asuinpaikaoikeutta.

Toivomusaloitteessa n:o 232/1991 vp ehdotetaan, että hallitus käynnistäisi väestökirjalain uudistamisen vastaamaan hallitusmuodon 7 §:ää, jossa todetaan, että kansalainen saa vapaasti valita asuinpaikkansa.

Toivomusaloitteessa n:o 234/1991 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyisi toimiin väestökirjalain muuttamiseksi siten, että se takaa hallitusmuodon tarkoittaman vapaan kotipaikaoikeuden myös opiskelijoille.

Toivomusaloitteessa n:o 43/1992 vp ehdotetaan, että hallitus antaisi esityksen eduskunnalle väestökirjalain muuttamiseksi vastaamaan hallitusmuodon 7 §:ää, jossa säädetään, että kansalainen saa vapaasti valita asuinpaikkansa.

Valiokunnan kannanotot

1. Yleistä

Valiokunta toteaa, että kotipaikka ei ole enää nyky-yhteiskunnassa niin pysyvä ja yksiselitteisesti määriteltävissä oleva käsite kuin vielä 1960-luvun lopussa väestötietolakia (507/93) edeltä-

neen väestökirjalain (141/69) säätämisen aikaan. Yhteiskuntaoloissa ja kansalaisten asenteissa tapahtuneiden muutosten sekä kansainvälistymisen johdosta kotipaikan määräytymistä koskeva lainsäädäntö on jäänyt jälkeen muusta yhteiskuntakehityksestä.

Hallitusmuodon 7 §:n mukaan Suomen kansalaisella on oikeus oleskella omassa maassa, vapaasti valita asuinpaikkansa ja kulkea paikkakunnasta toiseen, mikäli laissa ei ole toisin säädetty. Oleskelun ja asumisen vapaus kuuluu Suomen kansalaisen perusoikeuksiin. Valiokunta toteaa, että kotipaikan määräytymistä koskevilla väestötietolain sen paremmin kuin sitä edeltäneen väestökirjalain säännöksilläkään ei ole varsinaisesti rajoitettu tätä perusoikeutta, vaan jokainen on voinut valita asuinpaikkansa vapaasti. Tästä huolimatta kansalaiset ovat kokeneet yleisesti ja samalla perustellusti, että kotipaikan määräytymistä koskevat säännökset eräissä tapauksissa tosiasiallisesti rajoittavat mainittua perusoikeutta.

Edellä sanottu johtuu siitä, että henkilön asumiseen liittyy useita oikeusvaikutuksia, joiden toteutuminen on yleensä kytketty väestötietolain mukaiseen kotipaikkaan jossakin Suomen kunnassa. Nämä kotipaikkaan liittyvät oikeusvaikutukset kohdistuvat yhtäältä keskeisesti yksilön oikeuksiin, mutta myös eräisiin julkisoikeudellisiin yksilön velvollisuuksiin. Toisaalta kotipaikalla on merkittäviä vaikutuksia julkisyhteisöihin, erityisesti kunnallistalouteen sen vuoksi, että kunnallisista palveluista ja niistä aiheutuvista kustannuksista pääsääntöisesti vastaa henkilön kotikunta.

Valiokunta toteaa, että voimassa olevan lainsäädännön kotipaikan määräytymiseen liittyvät epäkohdat keskittyvät niihin tapauksiin, joissa kysymyksessä on rajanveto vakinaisen ja tilapäisen asumisen välillä muutettaessa kunnasta toiseen tai muutettaessa maasta. Lisäksi kotipaikan määräytymiseen liittyvät epäkohdat kohdistuvat pääasiassa tiettyihin väestöryhmiin. Korostuimmin ovat tämän lakiehdotuksen käsittelyssä nousseet esiin opiskelijat, jatkuvaa laitoshoidoa tarvitsevat vanhukset ja vammaiset, lastensuojelulainsäädännön tukitoimenpiteiden kohteena olevat lapset ja muun kuin vanhemman tai huoltajana olevan vanhemman luona asuvat lapset.

Valiokunta katsoo, että käsiteltävänä olevan uudistuksen keskeisin tavoite on kyetä määrittelemään henkilön kotikunta siten, että se vastaa mahdollisimman tarkoin aineellista totuutta eli

henkilön tosiasiallista asumista tietyssä Suomen kunnassa. Tässä suhteessa lakiehdotus parantaa olennaisesti muun muassa opiskelijoiden asemaa. Toisen suurehkon henkilöryhmän, laitoksissa asuvien vammaisten ja muista eri syistä annettavan hoidon tai huollon vuoksi tosiasiallista asuinkuntaa vaihtaneiden henkilöiden, osalta uudistuksen keskeisin tavoite jää toteutumatta tässä yhteydessä jäljempänä tarkemmin selvostetuista syistä. Valiokunta katsoo, että tulevaisuudessa olisi viimeksi mainittuun henkilöryhmään kuuluvien asemaa koskevaa muuta lainsäädäntöä tarpeen korjata siten, etteivät asuinpaikkaan liittyvät taloudelliset seikat tosiasiallisesti rajoittaisi vastaisuudessa uudistuksen edellä todetun pää tavoitteen toteutumista.

Edelleen uudistuksen tärkeänä tavoitteena on laajentaa kansalaisen omia vaikutusmahdollisuuksia kotikunnan määräytymisessä, edellä todetuin poikkeuksin, siten, että henkilön omalle käsitykselle kotikunnastaan annetaan pääpaino. Henkilön oma subjektiivinen näkemys ei kuitenkaan voi olla ainoa ratkaiseva tekijä, vaan objektiivisesti havaittavien tosiseikkojen perusteella hänellä tulee olla kiinteä yhteys ilmoittamaansa kotikuntaan. Lisäksi ehdotettu laki tulee keventämään kotipaikan määräytymiseen liittyvää hallintomenettelyä. Huomion arvoista on myös se, että säädettävän lain on kyettävä vastaamaan yleisen kansainvälistymisen ja lisääntyneen maahanmuuton väestökirjanpidolle asettamiin vaatimuksiin.

Saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta on sosiaali- ja terveydenhuollon kysymysten osalta varsin pitkälle päättynyt sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkemyksiin. Tämän johdosta mietinnössä ei erikseen ole viitattu sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa esitettyihin kannanottoihin.

Yleisten näkökohtien osalta valiokunta viittaa muutoin hallituksen esityksen laajajakoisiin yleisperusteluihin.

2. Pykäläkohtaiset kannanotot

2.1. Kotikuntalaki

3 §. *Kotikunnan muuttumista koskevat rajoitukset.* Pykälässä säädetään niistä tilanteista, joissa henkilön kotikunta ei pääsääntöisesti muutu, vaikka hän tosiasiallisesti asuu muussa kuin kotikunnassaan. Asuminen katsotaan pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa luonteeltaan

tilapäiseksi. Jos henkilön asuminen toisessa kunnassa johtuu ehdotetussa säännöksessä mainitun seikan ohella pääasiallisesti jostakin muusta syystä, henkilön kotikunta voi muuttua joko tähän tai toiseen kuntaan tai johonkin kolmanteen kuntaan, jos lain 2 §:stä ilmenevät kotikunnan muuttumisen yleiset edellytykset muuten täyttyvät.

Ehdotetun 3 §:n 1 kohdan mukaan henkilön kotikunta ei muutu muun muassa silloin, jos asuminen toisessa kunnassa johtuu enintään yhden vuoden kestävästä opiskelusta. Näin uudistus toteuttaa varsin hyvin opiskelijoiden osalta kotikuntalain valmistelun lähtökohtana olleen kansalaisen oikeuden valita myös tosiasiallisesti kotikuntansa ja asuinpaikkansa hallitusmuodon periaatteiden mukaisesti. Samalla ne yhteiskunnalliset oikeudet ja velvollisuudet, jotka määräytyvät kotikunnan perusteella, syntyvät opiskelijalle tosiasiallisen asuinpaikkansa kunnassa. Vain vuotta lyhyempi, käytännössä usein kurssi- tai muotoinen opiskelu on perustellusti voitu jättää eri asemaan.

Valiokunnassa on pohdittu opiskelijoita koskevaa määräaikaa laajemminkin opiskeluun liittyvien kunnallistaloudellisten vaikutusten vuoksi. Kunnat eivät osallistu korkeakouluissa tapahtuvasta koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Sen sijaan kunnat järjestävät ja kustantavat yhdessä valtion kanssa lukiokoulutuksen ja pääasiassa myös ammatillisen koulutuksen. Kunnat korvaavat toisen kunnan oppilaitoksissa käyvien oppilaiden opetuksesta ja opintososiaalisista eduista aiheutuvat käyttökustannukset. Korvaus, joka on laskennallinen, koostuu kotikunnan saamasta oppilasmäärään perustuvasta valtionosuudesta ja kotikunnan omasta maksuosuudesta. Järjestelmällä pyritään siihen, etteivät vieraan kunnan oppilaat aiheuta opetusta järjestävälle kunnalle kustannuksia.

Opiskelija voi vapaasti hakeutua ammatilliseen koulutukseen ja lukioon. Korvausvelvollisuus toisen kunnan tai kuntayhtymän ammatillisessa oppilaitoksessa ja lukiossa käyvistä opiskelijasta kuuluu opiskelijan kotikunnalle. Tämä koskee myös valtion, ja yksityisten ylläpitämiä ammatillisia oppilaitoksia ja lukioita.

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että vuoden 1994 alusta voimaan tulevassa ammatillisesta koulutuksesta koskevassa laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä kotikunnan maksuosuus ei enää riipu oppilaitosmuodosta. Kotikunnan maksuosuus perustuu sen sijaan kantokykyluokan mukaiseen keskimääräiseen oppilaskoh-

taiseen yksikköhintaan, joka on kunnan osalta eri ammatillisen koulutuksen oppilaitosmuodoissa samansuuruinen. Valtio puolestaan kompensoi erilaisesta opetuksesta aiheutuvat kustannukset opetusmuodon keskimääräisiin yksikkökustannuksiin saakka.

Hallituksen esityksessä ja osassa valiokunnalle jätettyjä asiantuntijalausuntoja on arvioitu uudistuksen kunnallistaloudellisia vaikutuksia erityisesti keskiasteen oppilaitoksissa tapahtuvan opiskelun osalta. Mainitun aineiston perusteella on käynyt ilmi, että kysymys on arvioista. Osassa lausuntoja on esitetty ainoastaan yksittäisen oppilaitoksen sijaintikunnan taloudellisen rasituksen lisääntymiseen liittyviä seikkoja ottamatta huomioon muita tekijöitä.

Valiokunta katsookin, että kotikuntalainen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon, että kotikuntien muutokset eivät tapahdu kertamuutoksena. Pikemminkin on odotettavissa, että muutokset tapahtuvat vähitellen. Samalla on huomattava, että säädettävän lain seurauksena tapahtuvat kotikuntamuutokset ovat osittain normaalia muuttoliikettä, joten taloudellisten vaikutusten arvioiminen ja laskeminen on käytännössä vaikeaa. Vastapainoksi kustannusten siirtymälle uusille kotikunnille on todettava ne edut, jotka oppilaitosten sijaintikunnille koituvat oppilaitoksista, ja se, että opiskelijoiden kotikunnat tulevat vuoden 1994 alusta osallistumaan valtionosuusuudistuksen jatkuesa myös oppilaitoksen investointimenoihin. Etujen osalta todettakoon esimerkiksi asukasperusteiseen valtionosuusjärjestelmäkokonaisuuteen liittyvät vaikutukset.

Lakiehdotuksen 3 §:n 1 kohdan opiskelijoita koskevan määräajan pidentäminen palauttaisi opiskelijoiden kotikuntien määräytymisperusteet lähes entiselleen, mitä valiokunta ei ole voinut pitää hyväksyttävänä.

Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että uuden kotikuntalaisen vaikutuksia muuttoliikkeeseen seurataan mahdollisimman tarkkaan heti lain voimaantulosta lukien ja että hallitus ryhtyy, saatuaan luotettavia tietoja uudistuksen kuntakohtaisista taloudellisista vaikutuksista samoin kuin uudistuksen vaikutuksista kuntien ja valtion väliseen kustannustenjakoon, toimenpiteisiin kunnallistaloudellisten menetysten kompensoimiseksi, tarvittaessa taannehtivasti.

Kotikunta ei hallituksen esityksen 3 §:n 2 kohdan mukaan muutu, jos asuminen johtuu pääasiassa hoidosta sairaalassa tai muussa sellaisessa laitoksessa. Esityksen yksityiskohtaisten

perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitettuja laitoksia olisivat esimerkiksi vammaisille tarkoitettujen palvelutalot, päihdehuollon toimintayksiköt, lasten- ja nuorisonhuoltolaitokset sekä vanhainkodit. Mainittujen perustelujen mukaan asuminen on näissä laitoksissa yleensä pitkäaikaista ja se käsitetään osaksi hoitoa tai huoltoa.

Valiokunta toteaa, että vanhukset, vammaiset, kehitysvammaiset, mielisairaavat, sijaishuollon tarpeessa olevat lapset tai muut vastaavat henkilöryhmät ovat oikeutettuja tiettyihin kotikuntansa järjestämiin palveluihin. Mikäli hoidon tarve edellyttää laitoshuoltoa, kunta voi järjestää hoidon toisen kunnan, kuntayhtymän, valtion tai yksityisen ylläpitämässä laitoksessa. Henkilön kotikunta sitoutuu tällöin korvaamaan laitoshoidon kustannukset laitosta ylläpitävälle yhteisölle. Kunnallisten palvelujen nykyinen henkilön kotikuntaan sidottu rahoitusjärjestelmä on mahdollistanut muun muassa laitoshuoltopaikkojen tarjoamisen toisten kuntien asukkaille.

Hallintovaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden lausunnoissa ilmennyt heijastaa sitä huolta, mitä eri tahoilla on kannettu uudistuksen tasapainottamisesta niin, että siinä toisaalta riittävästi otetaan huomioon ihmisten perusvapaus valita asuinpaikkansa ja toisaalta turvataan sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus. Erityisesti sairaiden ja vammaisten ihmisten osalta viimeksi mainittua tavoitetta voidaan osaksi pitää jopa muiden ihmisoikeuksien toteutumisen edellytyksenä. Eri potilas- ja vammaisryhmiä edustavien järjestöjen lausunnot painottavat kumpaakin näkökohtaa. Palvelujen saatavuuden turvaaminen nähdään kuitenkin yleisesti ensisijaisena tavoitteena. Tämä vastaa myös valiokunnan käsitystä. Tämän vuoksi hallintovaliokunta katsoo, että uudessa kotikuntalaisissa voidaan säätää sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta joitakin kotikunnan valintaa rajoittavia seikkoja.

Monet sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden edustajat ja kyseisiä palveluja tarvitsevia henkilöitä edustavat yhdistykset ovat esittäneet huolensa erityisesti sen johdosta, että mahdollinen suppea ehdotetun lain 3 §:n 2 kohdan tulkinta vaikeuttaisi palvelujen järjestämistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä ei ole ollut tarkoituksena lakia valmisteltaessa. Ehdotuksella ei ole pyritty tässä suhteessa nykyisen vakiintuneen käytännön muuttamiseen. Valiokunta ehdottaakin 3 §:n 2 kohdan kirjoittamista hallituksen esityksessä ehdotettua väljemmäksi seuraavasti: ”hoidosta tai huollosta

sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikössä tai muutoin vastaavissa olosuhteissa;”. Ehdotettu sanamuoto koskee luonnollisesti palveluja riippumatta siitä, järjestetäänkö ne käytännössä julkisen vai yksityisen sektorin toimesta.

Lisäksi valiokunta katsoo, että sen ehdottamassa 3 §:n 2 kohdan sanamuodossa tarkoitettuja sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköjä ovat hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyä kattavammin lueteltuna, mukaan lukien sairaalat, esimerkiksi vanhustenhuoltolaitokset mukaan lukien vanhainkodit, hoitokodit ja hoivakodit, vanhusten palveluasumisyritykset, vammaishuollon laitokset, vammaishuollon asumispalveluyksiköt mukaan lukien vammaisten palvelutalot, kehitysvammaisten asuntolat sekä ryhmäkodit ja perhekodit, päihdeongelmaisten asumispalveluyksiköt, mielenterveyspotilaiden asumispalveluyksiköt, lasten- ja nuortenhuollon laitokset mukaan lukien lastenkodit, erityislastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit sekä rintamaveteraanien ja sotainvalidien palveluasumisyritykset ja vastaavat. Muutoin vastaavilla olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi perhehoitoa, jota laajimmin toteutetaan lastensuojelussa ja kehitysvammahuollossa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon erilaiset palvelumuodot kehittyvät jatkuvasti. Tyhjentävää lueteloa säännöksen tarkoittamista hoito- ja huoltomuodoista ei sen vuoksi voida tehdä eikä se valiokunnan käsityksen mukaan ole tarkoituksenmukaistakaan. Kotikunta ratkaistaan kussakin tilanteessa yksilöllisesti ja ottaen huomioon kaikki laissa säädettävät kriteerit. Hoidon tai huollon muodolla ei yksinään voi olla ratkaisevaa merkitystä. Ehdotettu uusi 3 §:n 2 kohdan sanamuoto turvaa valiokunnan käsityksen mukaan sekä palvelujen tarvitsijoiden oikeudet että kuntien intressit.

Edellä 3 §:n 1 kohdan käsittelyn yhteydessä edellytetty seuranta ja siitä mahdollisesti johtuva kompensaatiotarve koskee luonnollisesti lakiehdotuksen kaikkia kunnallistaloudellisia vaikutuksia.

5 §. *Kotikunta maasta muutettaessa.* Pykälässä säädetään siitä, mikä vaikutus henkilön maastamuutolla on hänen kotikuntaansa Suomessa. Pykälä koskee kaikkia maasta muuttajia kansalaisuudesta riippumatta.

Henkilö menettää pykälän 1 momentin mukaan kotikunnan Suomessa muutettuaan asumaan ulkomaille yhtä vuotta pitemmäksi ajaksi. Hänen kotikuntansa voi kuitenkin säilyä Suomessa, jos hänellä on elinolosuhteidensa perus-

teella kiinteämpi yhteys Suomeen kuin ulkomaiseen asuinmaahansa, jolloin hänen asumisensa ulkomaille katsotaan tilapäiseksi. Säännöksessä oleva yhden vuoden aikaraja on yhteneväinen lakiehdotuksen 3 §:n 1 kohdassa tilapäiselle asumiselle asetetun aikarajan kanssa. Myös lakiehdotuksen 4 §:n 1 momentissa edellytetyn oleskeluvan voimassaoloajan vähimmäispituus on yksi vuosi.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että sen selvittäminen, onko henkilöllä elinolosuhteidensa perusteella kiinteämpi yhteys Suomeen kuin ulkomaiseen asuinpaikkaan, on tehtävä kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Selvittämiseen voidaan ryhtyä luonnollisesti vasta sitten, kun henkilö on ilmoittanut oman käsityksensä asumisestaan.

Valiokuntakäsittelyssä esiin nousseen yksityiskohtaan osalta valiokunta viittaa hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa lausuttuun todeten, että säännöksessä tarkoitettu tilanne, jossa kotikunta elinolosuhteiden perusteella voi säilyä Suomessa, on esimerkiksi kyseessä silloin, kun henkilö oleskelee ulkomaille yhtä vuotta pitempään opintojen johdosta ja palaa tämän jälkeen välittömästi Suomeen. Tällä toteamuksella ei ole tarkoitus muuttaa lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin yksityiskohtaisia perusteluita.

Lapsilislain (796/92) mukaan maksetaan valtion varoista lapsilisää jokaista Suomessa asuvan lapsen elatusta varten sen mukaan kuin mainitussa laissa tarkemmin säädetään. Mainitun lain 1 §:n 3 momentin mukaan Suomessa asuvaksi katsotaan myös Suomessa väestökirjalain mukaisen kotipaikan omaavan ulkomaille kehitysyhteistyötehtävissä tai lähetystyötehtävissä olevan henkilön lapsi, joka on Suomen kansalainen ja joka oleskelee isänsä tai äitinsä mukana ulkomaille.

Ehdotetun kotikuntalain 5 §:n 2 momentti merkitsisi sitä, että säädettävällä uudella lailla rajoitettaisiin lapsilisään oikeutettujen henkilöiden piiriä. Saadun selvityksen perusteella nykyisiin etuuksiin ei ole ollut tarkoitus puuttua. Tästä syystä valiokunta ehdottaa 5 §:n 2 momentin täsmentämistä siten, että siinä mainitaan kehitysyhteistyön asiantuntijan sijasta kehitysyhteistyötehtävissä oleva henkilö ja että säännöstä täydennetään maininnalla lähetystyötehtävissä olevalla henkilöllä.

Valiokunnan käsityksen mukaan kysymyksestä olisi asianmukaisempaa säätää lapsilaislaissa. Jotta lain voimaantulon johdosta ei syn-

tyisi etuuskien menetyksiä, valiokunta on pääty-
nyt edellä todettuun ehdotukseen.

7 §. *Muuttajan ilmoitusvelvollisuus.* Pykälässä asetetaan henkilölle itselleen ensisijainen velvol-
lisuus ilmoittaa muutostaan rekisteritoimistolle.
Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tar-
kempia säännöksiä ilmoitusmenettelystä annea-
taan asetuksella. Pykälässä ei tarkoiteta pelkäs-
tään kirjallista ilmoitusta, vaan käsitettä tulee
mainittujen perustelujen mukaan tulkita niin
laajasti, että velvollisuuden täyttäminen olisi
kansalaisen kannalta mahdollisimman helppoa
ja joustavaa. Siten esimerkiksi puhelinilmoitus,
asiakaskäynnin yhteydessä annettu suullinen tai
sähköisen tiedonvälityksen avulla annettu ilmoit-
us olisivat säännöksen tarkoittamassa mielessä
mahdollisia.

Valiokunta suhtautuu oikeusvarmuussyistä
jossakin määrin epäilevästi puhelinilmoituksen
mahdollisuuteen asettumatta kuitenkaan suo-
rastaan vastustamaan sen mahdollisuutta edel-
lyttäen, että puhelinilmoitusten vastaanotossa,
mikäli siihen päädytään, voidaan varmistaa hen-
kilön oikeus ilmoituksen tekemiseen ja ilmoitus-
ta voidaan pitää luotettavana. Esimerkiksi vas-
tapuhelumenettely tarvittaessa osaltaan saattaisi
vähentää väärinkäytösten mahdollisuuksia.
Myöskään muulle viranomaiselle kuin väestö-
kirjaviranomaiselle ei voitaisi tehdä puhelinil-
moitusta muutosta. Jos henkilö voisi ilmoittaa
muutostaan esimerkiksi puhelimitse, saattaisi
olla tarpeen lähettää kyseiselle henkilölle kirjal-
linen vahvistus kotikuntamerkinästä.

Samalla on huomattava, että myös kirjalliseen
ilmoitukseen liittyy mahdollisuus antaa toisen
puolesta virheellinen tieto. Laissa on varmistettu
joustavasti virheiden oikaiseminen ilman, että
niistä aiheutuisi haitallisia oikeusvaikutuksia.
Ehdotetun uudistuksen myönteinen puoli olisi
siinä, että kansalaisten olisi nykyistä helpompaa
ja joustavampaa täyttää velvollisuutensa. On
myös huomattava, ettei rekisteritoimiston teke-
mällä kotikuntamerkinällä ole oikeudellisesti
muita hallinnonaloja sitovaa vaikutusta.

2.2. *Laki väestötietolain muuttamisesta*

Toisen lakiehdotuksen osalta tässä yhteydessä
todetaan ainoastaan, että väestötietolain ja
-asetuksen kotipaikkaa koskevat säännökset ku-
motaan kotikuntalain säätämisen yhteydessä.
Kotikuntalain säätämisen johdosta väestötieto-
lakiin kohdistuvista muutoksista voidaan lisäksi
yleisesti todeta, että ne ovat pääasiassa termino-
logisia tai lakiteknisinä eikä niistä aiheudu varsii-
naisia aineellisia muutoksia väestötietolain sään-
nöksiin uutta tietojen suojausta koskevaa sään-
nöstä lukuun ottamatta.

3. Muut kannanotot

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten
hallintovaliokunta katsoo, että lakiehdotukset
voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä
säädettyssä järjestyksessä. Tämän johdosta valio-
kunta ehdottaa ensimmäisen lakiehdotuksen
johtolauseen muuttamista.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voi-
maan mahdollisimman pian niiden hyväksymis-
en ja vahvistamisen jälkeen.

Koska valiokunta on hyväksynyt lakiehdot-
ukset hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta
ehdottaa lakialoitteen ja toivomusaloitteiden
hylkäämistä.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja
saamansa selvityksen perusteella valiokunta pi-
tää lakiehdotuksia tarpeellisina ja puoltaa niiden
hyväksymistä valiokunnan ehdottamin muutok-
sin ja kannanotoin.

Valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä toi-
nen lakiehdotus hyväksyttäisiin muutta-
mattomana ja*

*että hallituksen esitykseen sisältyvä
ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin
näin kuuluvana:*

1.

Kotikuntalaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti (*poist.*) säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Kotikunnan määräytyminen

2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Kotikunnan muuttumista koskevat rajoitukset

Henkilön kotikunta ei muutu, jos hänen asumisensa toisessa kunnassa johtuu pääasiassa:

(1 kohta kuten hallituksen esityksessä)

2) hoidosta tai huollosta sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikössä tai muutoin vastaavissa olosuhteissa;

(3—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Kotikunta maasta muutettaessa

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos ulkomaille asumaan muuttanut Suomen kansalainen on Suomen valtion diplomaattisen tai sellaiseen rinnastettavan muun edustuston tai lähetetyn konsulin viraston palveluksessa taikka kehitysyhteistyötehtävissä tai lähetystyötehtävissä, hänen ja hänen perheenjäsenensä kotikunta säilyy kuitenkin Suomessa.

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Menettelysäännökset

7—15 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Kotikuntamerkin­nän korjaus

16 ja 17 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Muutoksenhaku

18 ja 19 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Erinäiset säännökset

20 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Voimaantulosäännökset

21—23 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi hallintovaliokunta ehdottaa kunnioit-
taen,

*että lakialoitteeseen n:o 110/1991 vp
sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.*

Edelleen hallintovaliokunta ehdottaa kun-
nioittaan,

*että toivomusaloitteet n:ot 176/1991 vp,
224/1991 vp, 232/1991 vp, 234/1991 vp ja
43/1992 vp hylättäisiin.*

Helsingissä 14 päivänä joulukuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa
ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Väistö, vara-
puheenjohtaja Varpasuo sekä jäsenet R. Aho,

Enestam, Korva, Laakkonen, Liikkanen, Mark-
kula, Metsämäki, Pulliainen, Saario, Ukkola,
Urpilainen, Vehkaoja ja Vähänäkki.

Vastalause

Mielestämme hallituksen esityksen perusläh-
tökohdat ovat oikeita ja hyväksyttäviä. Kansa-
laisten oikeutta valita kotipaikkansa on syytä
lisätä niin paljon kuin mahdollista.

Kuitenkin hallituksen esityksessä on jätetty
ottamatta huomioon sen tietyt yhteiskunnalliset
seurausvaikutukset. Kuten valiokunnan mietin-
nössäkin todetaan, on henkilön kotipaikalla
merkittäviä vaikutuksia julkisyhteisöihin, erityi-
sesti kunnallistalouteen sen vuoksi, että kunnal-
lisista palveluista ja niistä aiheutuvista kustan-
nuksista vastaa pääsääntöisesti henkilön koti-
kunta.

Keskiasteen koulutuksessa koulutuksesta ai-
heutuvat taloudelliset vastuut on säädetty opis-
kelijan kotikunnalle. Lainmuutoksen merkitystä
kustannusten muutoksiin on arvioitu monin eri
tavoin. Asiantuntijalausunnoissa on arvioitu
mm. opetusministeriön taholta, että lainmuu-
toksen vuoksi ammatillisista oppilaitoksista
muodostuu sijaintikunnalle kustannusriski.

Esitystä valmistelleessa kotipaikkatoimikun-
nassa arvioitiin, että opiskelijoiden uusille koti-
kunnille siirtyy koulutuksen kustannuksia 405
miljoonaa markkaa. Samalla kuntien saamat
valtionosuudet pienenevät mm. kantokyky-
luokituksen heijastusvaikutusten vuoksi 25 mil-
joonaa markkaa. Näin kustannusten muutos

kuntien kesken merkitsee myös kustannusten-
jaon muuttumista valtion ja kuntien välillä.

Mielestämme valiokunnan mietinnössä olisi
tullut pidättyä ylimääräisten kustannusriskien
kasaamisesta kunnille, jotka ovat muutoinkin
uhranneet varojaan järjestääkseen ammatillista
koulutusta. Vaikka tämä toisaalta merkitsisi
sitä, että keskiasteen opiskelijoiden vapautta
valita kotipaikkaansa jouduttaisiin edelleen ra-
joittamaan, olisi sillä keskiasteen koulutuksen
kannalta epäilemättä suurempi myönteinen mer-
kitys kuin nyt valitulla tiellä, joka saattaa johtaa
pahimmillaan opiskelupaikkojen vähenemiseen,
koska kustannusrasitukset kasautuvat yksille ja
samoille paikkakunnille.

Lisäksi katsomme, että valiokunnan olisi tul-
lut pitää suotavana sitä, että lainmuutoksen
myötä kuntayhtymissä luovutaan oppilaitos-
paikkakuntia rasittavista ns. sijaintipaikkaetu-
säännöksistä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että lakiehdotukset hyväksyttäisiin
muutoin valiokunnan mietinnön mukaises-
sa muodossa, paitsi että ensimmäisen la-
kiehdotuksen 3 § hyväksyttäisiin näin
kuuluvana:*

3 §

Kotikunnan muuttumista koskevat rajoitukset

(1—6 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)
7) taikka opiskelusta keskiasteen oppilaitok-
sessa. (uusi)

Henkilön kotikunta ei muutu, jos hänen asu-
misensa toisessa kunnassa johtuu pääasiassa:

Helsingissä 14 päivänä joulukuuta 1993

Kari Urpilainen
Matti Vähänäkki

Raila Aho
Lauri Metsämäki

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite 1

Helsingissä

22 päivänä syyskuuta 1993

Lausunto n:o 19

Hallintovaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 7 päivänä syyskuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 104 kotikuntalaiksi ja laiksi väestötietolain muuttamisesta hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa hallintovaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ylijohdaja Pekka Kilpi ja hallitusneuvos Sakari Vanhala sisäasiainministeriöstä, professori Mikael Hiden, professori Antero Jyränki ja professori Ilkka Saraviita.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kotikuntalaki ja muutettavaksi väestötietolakia. Kotikuntalaki korvaisi väestötietolaissa olevat säännökset kotipaikan määräytymisestä sekä tähän liittyvästä ilmoitus- ja hallinnollisesta menettelystä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa käsitellään kotikuntalain 14 §:ää, jonka perusteella henkilön maksettavaksi voidaan määrätä muuttoa koskevan ilmoituksen laiminlyönnin johdosta 200 markan suuruinen ilmoitusrikemaksu. Maksua voidaan esityksen mukaan luonnehtia uudentyypiseksi julkisoikeudelliseksi rasisukseksi, eräänlaiseksi rangaistustyypiseksi maksuksi. Ottaen huomioon hallitusmuodon 6 §:n 1 momentissa kansalaisten omaisuuden turvaksi annetut säännökset kotikuntalaki on johtolau-

seensa mukaan säädettävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta on tarkastellut valtiosääntöoikeudellisenä kysymyksenä yksinomaan ehdotetun ilmoitusrikemaksun valtiosääntöoikeudellista luonnetta.

Valtiolle tulevia rahasuorituksia tulee valiokunnan käytännön mukaan arvioida hallitusmuodon veroja koskevan 61 §:n ja maksuja koskevan 62 §:n perusteella, jollei suoritus nojaudu yksityisoikeudelliseen perusteeseen tai ole luonteeltaan rangaistus (PeVL 24/1992 vp). Jälkimmäiseen seikkaan liittyen voidaan täydentävästi todeta valiokunnan pitäneen mahdollisena säätää tavallisessa laissa asiallisesti rangaistukseen rinnastettavasta vaihtoehtoisesta seuraamuksesta (PeVL 3/1977 vp — joukkoliikenteen tarkastusmaksu) ja rangaistuksenluonteisesta eli lainvastaiseen tekoon liitetystä taloudellisesta seuraamuksesta (PeVL 2/1981 vp — ylikuormamaksu).

Edellä tarkoitettujen kannanottojen ilmaisee linjaa seuraten valiokunta katsoo, että ilmoitusrikemaksusta lainvastaiseen menettelyyn kytkeytyvänä rangaistuksenluonteisena taloudellisena seuraamuksena voidaan säätää tavallisessa laissa.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Niinistö, varapuheenjohtaja Alho sekä jäsenet Jansson, Kaari-

lahti, Laine, M. Laukkanen, Moilanen, Nikula, Varpasuo, Vistbacka, Vähänäkki ja Väistö.

EDUSKUNNAN
SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Liite 2

Helsingissä
10 päivänä joulukuuta 1993
Lausunto n:o 9

Hallintovaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 7 päivänä syyskuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 104 kotikuntalaiksi ja laiksi väestötietolain muuttamisesta hallintovaliokuntaan käsiteltäväksi samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Sakari Vanhala sisäasiainministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Katriina Alaviuhkola, hallitusneuvos Mauno Lindroos, hallitusneuvos Eija Koivuranta ja ylitarkastaja Meri-Sisko Eskola sosiaali- ja terveysministeriöstä, budjettisihteeri Pentti Puoskari valtiovarainministeriöstä, osastopäällikkö Risto Lumento kansaneläkelaitoksesta, yksikön johtaja Annikki Vanamo-Alho ulkomaalaiskeskuksesta, erityisasiantuntija Liisa Salonen ja erityisasiantuntija Leena Piekola Suomen Kuntaliitosta, osastopäällikkö Varpu Vehmersalmi Invalidiiliitosta, oppimateriaalikeskuksen johtaja Irja Vinni Kehitysvammaliitosta, hallituksen puheenjohtaja Hilikka Mattila Ylioppilaiden Terveystieteiden keskeisistä, puheenjohtaja Ari Mäkelä Suomen Ylioppilaskuntien Liitosta, toiminnanjohtaja Leea Markkanen Perhehoitoliitosta, toiminnanjohtaja Pirkko Lahti Suomen Mielen-terveysseurasta, vammaisiamies Ilmari Ståhlberg Kehitysvammaisten Tukiliitosta, työllistämisen johtaja Marjatta Varanka Vajaakuntoisten Työllistämisen Edistämissätiöstä, puheenjohtaja Kalle Könkkölä ja projektisihteeri Jari Korpi Kynnys ry:stä, johtaja Kirsti Tamminen Tampereen Kuurosokeiden Palvelutalosta, sosiaali- ja terveystoimen hallintopäällikkö Jarkko Helminen Tampereen kaupungin edustajana ja kunnanjohtaja Markku Niskala Karjalohjan kunnan edustajana.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kotikuntalaki ja muutettavaksi väestötie-

tolakia. Kotikuntalaki korvaisi väestötietolain kotipaikan määräytymistä sekä menettelyä koskevat säännökset. Kotikunta määräytyisi kotikuntalain nojalla tosiasiallisen asumisen perusteella. Ratkaiseva olisi henkilön oma käsitys kotikunnastaan. Kotikunnasta ei tehdä erillistä hallintopäätöstä, vaan tieto merkitään ilmoituksen perusteella väestötietojärjestelmään. Henkilö on velvollinen ilmoittamaan kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan muuttumisesta väestökirjaviranomaiselle. Ilmoitusmenettelyä kevennettäisiin ja yksinkertaistettaisiin. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kannanotot

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on käsitellyt asian oman toimialansa kannalta.

Hallituksen esityksen tavoitteet ja tarkoitus ovat sosiaali- ja terveysvaliokunnan mielestä kannatettavat. Hallitusmuodossa taattuihin kansalaisen perusoikeuksiin kuuluu oikeus valita asuinpaikkansa. Asuinpaikan valinnasta tulee seurata ainakin keskeiset kotipaikkaan sidotut oikeudet. Ehdotus kotikuntalaiksi toteuttaa näitä oikeuksia. Tärkeää on, että lähtökohtana on tosiasiallinen asuminen ja että henkilön omalle käsitykselle kotikunnastaan annetaan pääpaino muutettaessa kunnasta toiseen.

Ongelmana ovat olleet erityisesti opiskelijat, joiden tilanteen lakiehdotukset korjaavat. Toisen suurehko kotikuntansa ulkopuolella tosiasiallisesti asuva henkilöryhmä ovat laitoksessa asuvat vammaiset sekä eri syistä annettavan hoidon tai huollon vuoksi asuinkuntaansa vaihtaneet henkilöt. Muutamissa tapauksissa on erillislainsäädännössä nimenomaisesti säädetty, että kotikunta ei muutu. Esimerkkinä tästä on lastensuojelulain mukainen sijaishuolto ja kansanterveyslain mukainen akuutti laitoshoido. Muissa-

kin vastaavissa tapauksissa on kohtuusnäkökohdat sekä muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon avohoidon painotukset huomioon ottaen annettava mahdollisuus kotikunnan valintaan.

Edellä esitetyn johdosta lakiehdotus synnyttää sosiaali- ja terveystoimessa eräitä keskeisiltä osiltaan kunnallistaloudellisia ongelmia. Kun vammaisuus tai sairaus saattaa aiheuttaa kotikunnalle huomattavia menoja, joutuisivat hoito- ja palvelulaitosten sijaintikunnat kohtuuttomaan asemaan, jos laitoksissa hoidettavana olevat henkilöt muuttaisivat kotikuntansa laitoksen sijaintikunnan mukaisesti. Tämä korostuu erityisesti sellaisissa pienissä kunnissa, joissa on suurehkoja laitoksia. Vastaava ilmiö koskee myös kielivähemmistöjä, joille saattaa jonkin alan palvelu olla järjestetty koko maassa keskitey-
tysti.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaakin, että kotikuntalakiehdotuksen 3 §:n 2 kohtaa muutettaisiin siten, että se antaa enemmän harkinnanvaraa kotikunnan valinnan rajoittamiselle sen lisäksi, että asetuksella on valiokunnan käsityksen mukaan välttämätöntä tarkentaa lain säännöksiä tilapäisen asumisen muodoista, jotka eivät voi johtaa kotikunnan muuttumiseen. Edellä sanottu ei kuitenkaan saa johtaa siihen, ettei missään olosuhteissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikössä asuva voisi muuttaa kotikuntaansa laitoksen sijaintikunnaksi. Perustelluista syistä tämänkin tulee olla mahdollista, jotta esimerkiksi perhesyyt voidaan ottaa huomioon tai yhteiskunnalliseen toimintaan halukas ja kykenevä henkilö voi vaikuttaa tosiasiallisen kotikuntansa asioihin.

Edellä esitetyistä syistä on tärkeää, että lain vaikutuksia muuttoliikkeisiin seurataan ja tarpeen vaatiessa ryhdytään toimenpiteisiin, jotta kohtuuttomilta tilanteilta vältytään. Yhtenä mahdollisuutena on valtionosuuden saamisen sitominen tiettyyn henkilöön siten, että kotikunnan muutos ei vaikuta kuntien keskinäiseen taloudelliseen vastuuseen.

Sosiaaliturvan maastaviennin kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota kotikuntalakiehdotuksen 4 ja 5 §:ään, jotta Suomeen muuttava ei toisaalta pääse perusteettomasti sosiaaliturvan piiriin ja jotta toisaalta maasta muuttaessaan suomalainen ei joudu kohtuuttoman heikkoon asemaan. Keskeistä on henkilön todellinen tarkoitus jäädä vakinaisesti asumaan Suomeen. Niissä tapauksissa, joissa henkilöltä ei vaadita oleskelulupaa, on lakiehdotuksen asettama lisäedellytys vain Suomessa asuminen, mutta ei — kuten ehdotuksessa laiksi asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta — vakinainen asunto ja koti. Muun muassa Suomeen palaava suomalainen on valiokunnan käsityksen mukaan oikeutettu edellä esitetyllä tavalla määräytyvän kotikuntansa tarjoamiin palveluihin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää, että hallintovaliokunta lisäselvitykset saatuaan tekee mahdollisesti tarvittavat muutokset lakiehdotukseen.

Vastaavasti arvioitaessa kotikunnan säilymistä Suomessa ulkomaille muuttamisesta huolimatta on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei lainsäädännön soveltaminen johda kansalaisen kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta esittää kunnioittavasti,

*että ensimmäisen lakiehdotuksen 3 §
muutettaisiin seuraavasti:*

3 §

Kotikunnan muuttamista koskevat rajoitukset

Henkilön kotikunta ei muutu, jos hänen asumisensa toisessa kunnassa johtuu pääasiassa:

- (1 kohta kuten hallituksen esityksessä)
- 2) hoidosta ja huollosta sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikössä tai muutoin vastaavissa olosuhteissa;

(3—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Taina ja jäsenet Ala-Harja, U. Anttila, Hiltunen, Hurskainen, Kauppinen,

Kuittinen, Muttillainen, Nordman, O. Ojala, Puhakka, Puisto (osittain) ja Stenius-Kaukonen sekä varajäsenet Koistinen ja Takala.

